

VEDLEGG TIL FREDNINGSFORSLAG

**ORMSUNDVEIEN 16 – ORMSUND LEIR,
OSLO KOMMUNE**

Revidert april 2014

- Geografisk plassering, eiendomsforhold og reguleringsmessig status
- Fredningskart
- Omfanget av fredningen
- Formålet med fredningen
- Fredningsbestemmelser
- Ormsund leir som kulturminne
- Beskrivelse av Ormsund leir
- Kilder

1. Geografisk plassering, eiendomsforhold og reguleringsmessig status

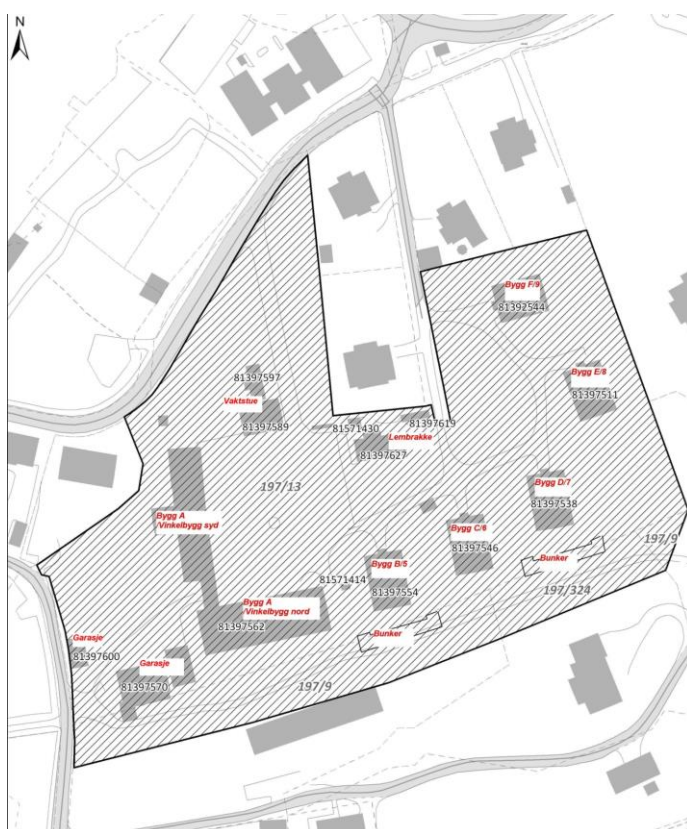
Ormsund leir ligger på Agnesjordet/Agnæssjordet som opprinnelig var oppkalt etter familien Agnæss som eide Solbakken i Ormsundveien 16. Området var tidligere åker, gartnerjorde, beitemark og lekeplass. Tilgrensende leirområdet er en rekke større villaeiendommer med store grønne hager og sveitserhus oppført i siste halvdel av 1800-tallet. Innkjøringen til leiren skjer fra Ormsundveien og selve leiren ligger tilbaketrukket fra veien. Opprinnelige var Ormsund leir del av et større militært etablissement på nedre Bekkelaget, med flymotorverksted etablert i Ormsund Roklubb, mitraljøsestillinger og verksted for marineverft oppført nær klubbhuset, observasjonstårn for Luftwaffe på Ormøya, samt et større forsvarsanlegg i Ekebergskrånningen. Sammenhengen mellom Ormsund leir og Ormsund Roklubb og marineverftet er for lengst forsvunnet som resultat av senere havneutbygging.

Eiendommene som omfattes av fredningsforslaget eies av Oslo kommune (197/9 og 197/324). Selve leirområdet (197/13) eies av Oslo Havn.

Ormsundveien 16 er i dag regulert til tomt for off.bygning (sosial institusjon) og tomt for off.bygning (barnehage), S-2635 vedtatt 12.11.1982. Eiendommen er oppført på Byantikvarens gule liste over bevaringsverdige bygg og anlegg.

2. Fredningskart

Forslag om fredning etter kulturminneloven § 15 omfatter området avmerket på kart nedenfor:

Fredningsforslag for Ormsundveien 16 a-f
gnr/bnr 197/13
Oslo kommune

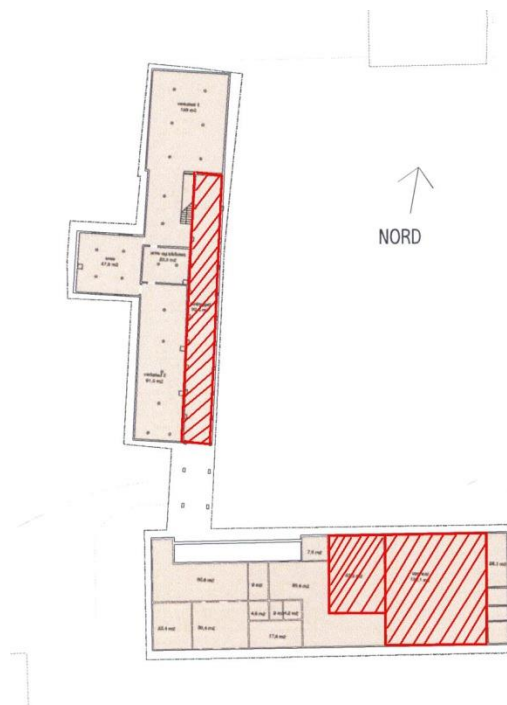
 Foreslått fredet, KML § 15

0 15 30 60 Meter

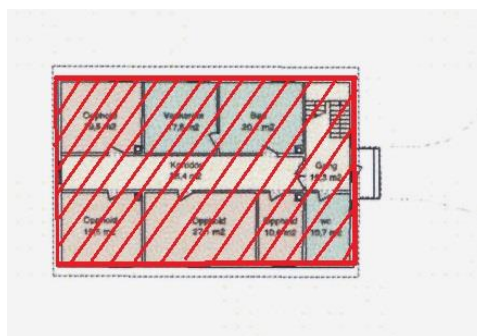
Bakgrunnskart: Plan- og bygningssetaten, Oslo kommune
Kartproduksjon og layout: Byantikvaren 2012

Følgende interiør omfattes av fredningen:

Bygg A/vinkelbygg syd og nord:

Bygg B/4 (1. og 2. etasje):

3. Omfanget av fredningen

Fredningsforslaget etter kml § 15 omfatter hele eiendommen med følgende bygninger:

- Fem kasernebygg i to etasjer (Bygg: B/5, C/6, D/7, E/8 og E/9), bygningsnummer 81392544, 81397511, 81397538, 81397546 og 81397554.
- Tysk lembrakke, (Nedre Bekkelaget barnehage), bygningsnummer 81397627.
- To verkstedsbygninger anlagt i vinkel bundet sammen med et letak, (Bygg A/vinkelbygg syd og nord), bygningsnummer 81397562.
- To garasjebygninger vest på eiendommen, bygningsnummer 81397600 og 81397570.
- En vaktstue, samt garasjebygning ved vaktstua, bygningsnummer 81397589 og 81397597.

- To overdekkete bunkere syd på eiendommen, bygningsnummer eksisterer ikke.
- Utearealet med to terrengnivåer. Eksisterende murer mellom øvre og nedre nivå samt betongmoduler i innkjørselen.

Fredningen omfatter alle bygningenes eksteriør med utvendig kledning, taktekking, vinduer, dører, gerikter m. m. Bygningenes hovedkonstruksjon med etasjeskillere, bæring og trappeløp omfattes også av fredningsvedtaket.

Interiører som omfattes av fredningen

Kasernebygg B/4 fredes med innvendig planløsning, materialbruk og overflatebehandling, og detaljer som vinduer, dører, gerikter, listverk, eventuelt eldre elektriske armaturer, lysbrytere m.m.

I Bygg A/vinkelbygg syd og nord, omfatter fredningen følgende interiører:

- Innebygget gangareal i vinkelbygg nord.
- Spisesal og bibliotek i vinkelbygg syd.

4. Formålet med fredningen

Formålet med å frede Ormsund leir er å verne den eneste gjenværende komplette leir i Oslo oppført av den tyske okkupasjonsmakten under 2. verdenskrig. Fredningen av leiren skal sikre leirområdets organisering med kasernebygg og fellesfunksjoner, utearealer med paradeplass, innkjørsel og bunkere samt bygningenes arkitektur og konstruksjon. Leirområdet skal bevares i sin helhet som en kilde til tysk militærbyggeri under okkupasjonen.

Den tyske okkupasjonsmaktens sterke fysiske tilstedeværelse i Norge under krigen er i vår tid vanskelig å fatte da de fleste fysiske spor aktivt ble fjernet i årene etter. Omfanget av det tyske byggeriet var formidabelt. I tillegg til et stort antall bygninger kom store infrastrukturtiltak i form av vei- og transportanlegg som kaier og flystriper m.m. Dessuten et stort antall rene stridsanlegg, blant annet kystforsvarslinjen «Atlanterhavsmuren» med 375 kystfort bare i Norge.

Ormsund leir var en såkalt "høystatusleir" tuftet på andre konstruksjonsprinsipper enn de vanlige, enkle lemmebrakkene som utgjør hoveddelen av tyskerbrakkene som ble oppført under krigen. Dette kommer til uttrykk i bygningskonstruksjonen og at kasernebyggene ble oppført i to etasjer.

Leirområdet i sin helhet er representativ for tysk militærbyggeri. Den rommer standardelementer for et militært etablissement med vaktstue, paradeplass, kasernebygg, messe, kontorer, verksteder, garasjer og tilfluktsbunkere. Vinkelbygg syd rommer leirens fellesfunksjoner med spisesal og peisestue/bibliotek. Nedre terrengnivå som avgrenses av vinkelbygget rommer den åpne paradeplassen og står i klar sammenheng med leirens øvrige fellesfunksjoner. Uteområdet åpne karakter med paradeplassen, terrengnivåene og bunkerne skal bevares for å formidle opplevelsen av strukturen med bygninger som omkranser åpne arealer.

Fredningen omfatter videre et utvalg interiører. Formålet med interiørfredningen er å bevare kunnskap om tidens materialbruk, håndverk og formgivning, samt bevare et inntrykk av det daglige livet i leiren.

5. Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål, og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid.

1. Det er ikke tillatt å rive, flytte eller skade bygningene eller deler av disse.
2. Det er ikke tillatt å bygge om eller endre bygningenes eksteriør, konstruksjon og hovedstruktur eller de utvalgte interiørene.
3. Utskifting av bygningselementer eller materialer, forandring av overflater eller annet arbeid ut over vanlig vedlikehold på bygningens eksteriør, konstruksjon eller de utvalgte interiørene er ikke tillatt. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer jf. punkt 5.
4. Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med materialer og metoder i samsvar med bygningenes egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.
5. Tilbakeføringer til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjoner kan tillates i særlige tilfelle under forutsetning av at tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.
6. Nye tiltak som vil kunne endre uterommet og paradeplassen (øvre og nedre terrengnivå), samt innkjørselen, er ikke tillatt. Eksisterende dekker, murer og betongmoduler skal bevares.

6. Ormsund leir som kulturminne

Det eksisterer ingen samlet oversikt over tyskerbyggeriet i Norge eller over hva som står igjen av kulturminner fra 2. verdenskrig. Riksantikvaren og Miljøverndepartementet har nå tatt inn krigsminner som et satsningsområde i sine overordnede strategier, og det samme har Oslo kommune. Forsvarets Bygningstjeneste utarbeidet i 2001, på oppdrag fra Riksantikvaren, en Landsverneplan for eiendommer, bygninger og anlegg i Forsvarets/Statens eie. Ormsundveien 16 er i kommunalt eie og inngår derfor ikke i denne planen. Landsverneplanen gir imidlertid en god pekepinn om hva som eksisterer av typer anlegg fra krigens dager og er til hjelp i verdivurderingen av krigens kulturminner.

Det tyske militærbyggeriet i Oslo

Inntil nå har man ikke hatt noen oversikt over det tyske militærbyggeriet i Oslo. Merkelig nok har ingen fattet interesse for denne delen av okkupasjonshistorien. Mangelen på oversikt skyldes blant at arkiver er gått tapt eller har vært utilgjengelige, men kan også spores til organiseringen av det tyske forsvaret. Marinen hadde nemlig sin egen byggherreorganisasjon, mens hæren, og i stor utstrekning luftforsvaret benyttet Organisation Todt (O.T.) som tilsvarte det norske forsvarets bygningstjeneste. O.T.s arkiver er nylig gjort tilgjengelig for innsyn.

Riksarkivet opplyser at man fortsatt er usikker på om arkivet er komplett. Den tyske marinens arkiver ble i stor grad tilintetgjort i krigens siste fase. Derfor vil man trolig aldri få noen komplett oversikt over marinens anlegg verken i Oslo eller på landsbasis.

Byantikvaren startet i 2012, og senere i samarbeid med kunsthistoriker Øyvind Reisegg, en større kartlegging av den tyske byggevirkksomheten i Oslo under andre verdenskrig. Dette gjør at vi nå har etablert hovedtrekkene i det tyske byggeriet og for første gang har et bredere kunnskapsgrunnlag for å kunne vurdere verdien av enkeltminner fra okkupasjonstiden.

Kildesituasjonen gjør at vi har god oversikt over de bygningene og leirene som ble disponert av den tyske hæren og deler av luftforsvaret. Det er imidlertid grunn til å tro at antallet marineleire var langt færre enn hærens, da marinens virksomhet i stor grad var knyttet til kystforsvaret av landet for øvrig og ikke til hovedstaden. Unntaket er marinens ledelse som satt i en forretningsgård på "Solplassen" ved Rådhuset og hadde krigshovedkvarter på Vækerø. Når det gjelder marinens anlegg har vi foreløpig klart å identifisere Hovedøya, Sandaker, Ekeberg og Ormsund.

Tyskernes byggevirkksomhet utgjorde nærmere 1000 nybygde brakker og andre nyttebygg. Av disse var mer enn 900 fordelt på 58 leire spredt over hele byen. I tillegg kom nesten 100 bygninger beliggende på ulike adresser, eksempelvis ved de 51 rekvirerte skolene. Hittil viser oversikten at tyskerne reiste bygninger på mer enn 80 steder i Oslo. I tillegg kommer mange anlegg i Stor-Oslo; Asker og Bærum, Ski, Ås og Nesodden. Til dette kommer større fjellanlegg og bunkere. Her har vi i øyeblikket oversikt over 33 anlegg. Blant dem finner vi Ruseløkkabunkeren og Holmenkollen fjellanlegg. Enkle tilfluktsbunkere kommer derimot i tillegg, eksempelvis tilfluktsbunkerne i Ormsundveien.

Ormsund leir sett i sammenheng med Landsverneplan for Forsvaret

I Landsverneplan for Forsvaret inngår det 43 militæranlegg reist eller videreutviklet av tyskerne, men med stridsanlegg som et dominerende element. Planen omfatter også en del soldatforlegninger reist 1940-45. Tyskernes soldatkaserner var som regel lange bygningskropper i én etasje. I Landsverneplanens katalog for Østlandet inngår det ingen kaserner oppført i to etasjer. I katalog for Sør- og Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge finnes det imidlertid et eksempel på kaserner i to etasjer; i Persaunet leir i Trondheim. Dette er også soldatkaserner oppført med tre som bygningsmateriale og med valmet tak.

Landsverneplanarbeidet viser at anlegget i Ormsundveien 16 var en såkalt "høystatusleir" tuftet på andre konstruksjonsprinsipper enn tradisjonelle prefabrikerte lemmebrakker. Verneplanen trekker fram Persaunet leir og deler av Lahaugmoen leir på Gjelleråsen som bevarte høystatusleire, begge er nå fredet. Disse har imidlertid en annen type bygningsmasse enn Ormsundleiren.

Byantikvarens kartleggingsarbeid viser at det var et stort antall tyskerleire i Oslo. Samtlige av de øvrige 54 tyskerleirene i Oslo er tapt, med unntak av bevarte enkeltbrakker og en mindre del av Grorud, Bogstad, Smestad, Skar, Løren og Lutvann leir. Med unntak av Lutvann leir dreier det seg om 2-3 bygninger på hvert sted. Ormsundleiren er derfor sjelden i regional sammenheng. Med bakgrunn i landsverneplanarbeidet har tyskerleiren i Ormsundveien nasjonal verneverdi som den eneste av sin type i Østlandsområdet. I tillegg har Ormsund leir høy regional verdi som Oslos eneste gjenværende helhetlige tyskerleir fra 2. verdenskrig.

7. Beskrivelse av Ormsund leir

Tysk aktivitet i et etablert område på nedre Bekkelaget

Den tyske invasjonsmakten tok tidlig i bruk nedre Bekkelaget for sin aktivitet. Nedre Bekkelaget skole ble rekvirert for innkvartering av tyske soldater allerede i mai 1940. Høsten 1940 begynte byggingen av Ormsund leir på Agnesjordet. Dette var opprinnelig åker og beitemark tilhørende Solbakken gård. Gården rommet våningshus og låvebygning. Våningshuset ble oppført på 1700-tallet, men påbygget og endret en rekke ganger. Huset står fortsatt og har adresse Ormsundveien 20.

”Solbakken”, Ormsundveien 20. Foto: 1969 og 2013, Byantikvaren i Oslo.

Fra 1850-årene ble det utparsellert en rekke eiendommer på Ormøya og tidsmessige sommervillaer i sveitserstil ble oppført. Dette omfatter blant annet Ormsundveien 4-14, som alle har bevarte sveitservillaer som også er oppført på Byantikvarens gule liste.

Da tyskerne slo seg ned ved Ormsund og startet byggingen av Ormsund leir rekvirerte de også en rekke av villaene i Ormsundveien. Dette omfattet Ormsundveien 6, 8 og 12, i tillegg til Ormsundveien 4, *Villa Fagerli*, som alt var bebodd av Kjeld Irgens som var ”sjøfartsminister” i Quislings regjering. Det skal også ha vært planer om å rekvirere villaene i Ormsundveien 10 og 14, men tyskerne ville likevel ikke ha dem da de oppdaget at villaene ikke hadde innlagt vannklosett.¹

¹ ”Bekkeleiene, fiskerlaget”, s. 56.

Ormsundveien 4 og 6. Foto: 1979 og 1996, Byantikvaren i Oslo

Ormsundveien 8. Foto: 1979 og 2013, Byantikvaren i Oslo

Ormsundveien 10. foto: 1979 og 2013, Byantikvaren i Oslo

Ormsundveien 12. Foto: 1979 og 2013, Byantikvaren i Oslo

Ormsundveien 14. Foto: 1979 og 2013, Byantikvaren i Oslo

I tillegg til etablering av Ormsund leir benyttet tyskerne lokalene til Ormsund Roklubb som kontorer og verksted for flymotorer. Roklubbens klubbhus var oppført i 1934 i funksjonalistisk stil med kubisk bygningsvolum, flatt tak, vindusbånd og detaljering for øvrig i samsvar med tidens rådende arkitekturuttrykk. I tilknytning til klubbhuset reiste tyskerne en verkstedsbygning som ble benyttet til marineverft, og de støpte overdekkete mitraljøsestillinger i betong utenfor verkstedsbygningen. På toppen av Ormøya ble det reist et observasjonstårn av det tyske luftforsvaret. Tårnet var utstyrt med kraftig lyskastere og var en del av tyskernes flyvarslingsystem rundt Oslo.

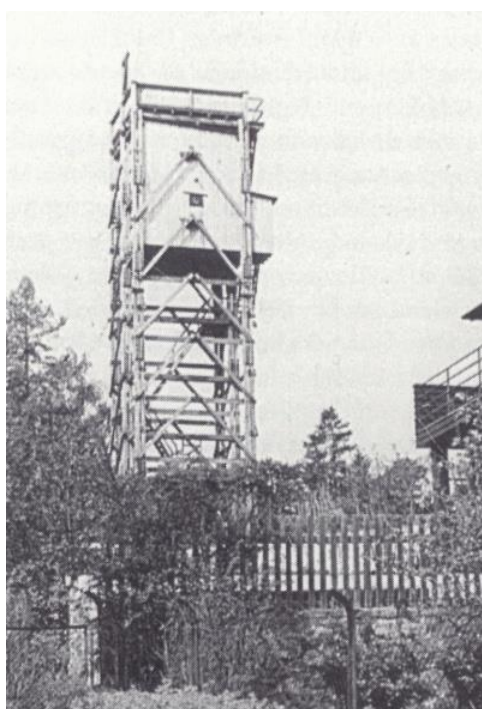
Roklubben ble etter krigen igjen benyttet til klubbhus og Norsk Modellseilerforening tok i bruk den tyske verkstedsbygningen til sine aktiviteter. Alle bygningene er nå revet for å gi plass til havneutvidelser.

Ormsund Roklubb. Foto: ukjent

Ormsund Roklubb. Foto: 1979, Byantikvaren i Oslo

Luftwaffes observasjonstårn på Ormøya. Foto: "Bekkeleiene, fiskerlaget", s. 56.

Leirens historie

Ormsund leir. Foto: 1947, PBEs arkiv

Den tyske marinen sto trolig selv ansvarlig for oppføringen av Ormsund leir. Bygningene ble brukt som forlegning for tyske soldater. Leiren ble i hovedsak bygget av krigsfanger i tysk fangenskap i perioden fra høsten 1940 til våren 1942. Det eksisterer imidlertid også en kort notis i Plan- og bygningsetatens arkiver der *Entreprenørforretning Konstruktion a/s* på oppdrag for de tyske myndigheter hadde utført "en del bygningsarbeider" på beboelseshus i Ormsundveien, (brev av 10.02.1941).

Etter krigen ble Ormsund leir først benyttet til forpleining av det britiske militærpoliti, som samarbeidet med det nyopprettete norske militærpolitiet. Engelskmennene trakk seg tilbake i desember 1945 og det norske militærpolitiet overtok leieren. Våren 1947 opphørte Ormsund leir som militærforlegning og eiendommen ble overført til Oslo havn, som fortsatt er eier. Leiren ble fra sommeren 1947 leid ut til Skipsfartens og Norges Rederforbund og benyttet som Skipsfartens Internat for å avhjelpe boligmangel blant elever ved Oslos sjømanns- og maskinistiskoler. Verkstedsbygningen/vinkelbygget ble da benyttet til maskinistaspirantkurs og ble i den forbindelse utstyrt med maskinelt utstyr og tilbygget smie mot vest. Maskinistaspirantkurset hadde to klasser á 14 elever. Hver klasse skulle få hvert sitt verksted med nødvendig utstyr, og smien benyttes av begge to, (brev av 03.04.1948).

Leirområdet

Ormsund leir ligger tilbaketrukket fra Ormsundveien og er omgitt av villabebyggelse med store hager. Leiren består av to deler, et forlegningsområde og et område for fellesfunksjoner. Eiendommen har da også to terrengnivåer som speiler dette. Det øvre nivået, mot nordøst, rommer fem soldatkaserner og en lemmebrakke. Disse er nærmest anlagt rundt et tun. Man skal ikke se bort fra at det finnes elementer av "kamouflasje-hensyn" her ettersom bygningene gled godt inn blant den omkringliggende villabebyggelsen.

Øvre terrengnivå med kassernebygg. Foto: september 2013, Byantikvaren i Oslo.

På den vestlige del av eiendommen ble det oppført to én-etasjes bygninger anlagt i vinkel og forbundet med et overbygg. Dette ble brukt som spise- og kontorbrakker samt bolig for kommandanten. Vinkelbygget ligger på et lavere terrengnivå og arealet foran bygningen, avgrenset av terrenghevingen mot øst, sammen med en vaktstue mot nord, dannet rammen rundt en firkantet gårds/paradeplass. Plassen har grusdekke og avgrenses av mur mot øvre nivå og en forhøyet skiferkledd sokkel og mur rundt vaktstua. Innkjørselen består av prefabrikerte betongmoduler, et typisk tysk veidekke.

Paradeplassen utgjorde et obligatorisk element i det tyske leirbyggeriet og ble brukt til oppstilling og kontroll av personell. Dette kunne være både militært personell, krigsfanger og tvangsutskrevne arbeidere, avhengig av leirens funksjon. Men paradeplassen fungerte også som leirledelsens kommunikasjonspunkt overfor troppene, der ordre ble gitt og beskjeder formidlet. Her fant også avstraffelser sted. Plassen lå ofte i tilknytning til fellesfunksjonene, slik tilfellet er i Ormsund leir.

Vest for vinkelbygget ligger to garasjebygninger og ved innkjørselen fra Ormsundveien er det oppført vaktstue og garasje. På hver side av innkjørselen stod opprinnelig skilderhus. Av disse står bare deler av fundamentene igjen. Syd på eiendommen ble det støpt to bunkere som ble brukt som tilfluktsrom for personellet i forbindelse med flyangrep. Bunkerne består av ferdigstøpte betongmoduler som er murt sammen til lange «rør» dekket med stein og jord og med inngangsrom i hver ende. Dette var typebyggeri og liknende bunkere ble bygget over hele byen, blant annet i tilknytning til de mange skoler og anlegg som var rekvirert av tyskerne til forlegningsformål.

Leirområdet er pent opparbeidet med busker og trær – singelstier, flaggstang osv. Dette understreker leirens todelte preg med en del for arbeid og en for fritid. Det karakteristiske veidekket av prefabrikerte betongmoduler ligger her fremdeles. Hele leiren var i tillegg inngjerdet med plankejerder.

Nedre terrengnivå med gårds/paradeplass. Foto: september 2013, Byantikvaren i Oslo.

Bygningene – eksteriør og interiør

Kasernebyggene idag

Kasernebyggene er i to etasjer med saltak og vegger kledd med stående panel. Fasadene har et nøkternt arkitekturuttrykk med symmetrisk plassering av vindusåpningene og inngangsparti anlagt på gavlveggen som vender ut mot gangsti og fellesareal. Langfasadene har seks vindusåpninger fordelt på 1. og 2. etasje, tre vinduer i hver etasje. Vinduene er torams vinduer med midtpost og seks småruter i hver ramme. Gavlfasadene mot fellesarealet har døråpning i første etasje og tre vindusåpninger i annen etasje anlagt symmetrisk over døråpningen, samt et stort midtstilt loftsvindu. Motstående gavlfasade har to vindusåpninger anlagt symmetrisk over hverandre, og et lite loftsvindu. Fotografier fra 1947 viser at det opprinnelig var et mindre loftesvindu i begge gavlfasadene, og at det store vinduet ut mot fellesarealet er en senere tilføyelse.

Bygningene karakteriseres av streng enkelhet med gode proporsjoner, og anlegget fremstår med en helhetlig karakter. Kasernebyggene er malt hvite, noe som også er opprinnelig fargesetting.

Inn fra hovedinngangen går man inn i trapperommet med inngang til korridor i 1. etasje og trapp som leder opp til 2. etasje og loftet. Fellestoalett og vaskerom er anlagt inn fra trapperommet i 1. etasje eller rett inn i korridorarealet. Dette varierer noe mellom kasernebyggene. Planløsningen i kasernebyggene er organisert rundt en midtkorridor med vindu. Fra korridoren leder dører inn til de enkelte rom. Hvert rom fra korridoren har et vindu. Midtkorridorløsninger utgjør standard planløsning for tyske forlegningsbrakker og materialbruken har mange fellestrekk med Persaunet leir i Trondheim.

Kasernebyggenes korridorer og trapperom har panelte vegger. Gulvene har i hovedsak fått nytt belegg, med unntak av trappen fra 2. etasje til loftsetasjen som har det opprinnelige bemalte tregulvet. Trappegelenderet er malt som veggene, mens håndløperen er malt svart.

Bygn. nr. 8 fra syd

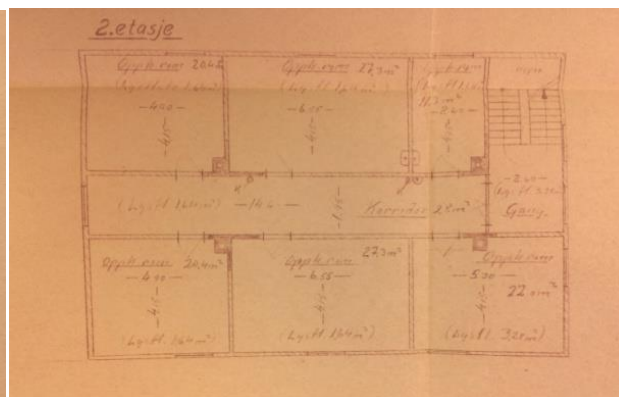
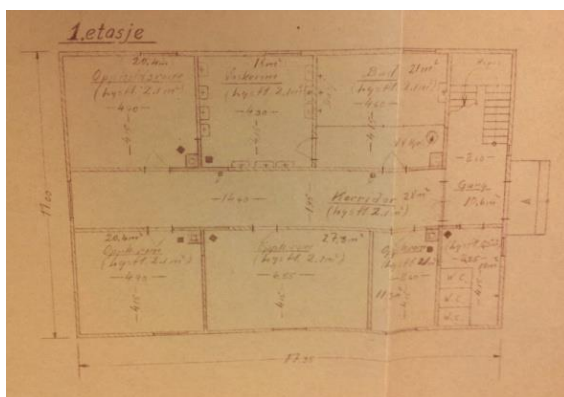

Bygn. nr. 7 fra vest.

Bygn. nr. 9 fra syd-vest

Foto: 1947, PBEs arkiv.

Plantegninger kasernebygg 1947, PBEs arkiv.

Kasernebyggene - senere endringer

De fem kasernene har gjennomgått vindusutskiftning og muligens ny taktekking. Inngangspartiene har i hovedsak beholdt sin utforming, men inngangsdørene er skiftet. I kasernebygg B/4, som omfattes av interiørfredningen, er døren inn til korridoren i første etasje skiftet. I første etasjes korridor er det sju dører inn til hybler og felles bad/vaskerom. Tre dører er originale, hvorav to av disse også har bevart originalt dørhåndtak. I annen etasje er en tofløyet dør inn til korridoren original. I korridoren er seks dører. Tre av dørene er originale, men kun et originalt dørhåndtak er her bevart. Felles toaletter og vaskerom har nyere innvendig kledning og armaturer.

Kasernebygg F/9, lengst nord på eiendommen, er sterkt skadet etter brann i 2010. Mycoteam har utarbeidet en tilstandrapport for bygningen, rapport av 16.07.2012. Rapporten påviser store brann, fukt- og soppskader i alle etasjer og anbefaler at innvendige vegger og etasjeskiller rives ned til de bærende konstruksjoner. Byantikvaren har siden brannen påpekt behovet for opptørking og restverdisikring uten at tilfredsstillende tiltak er gjennomført per i dag.

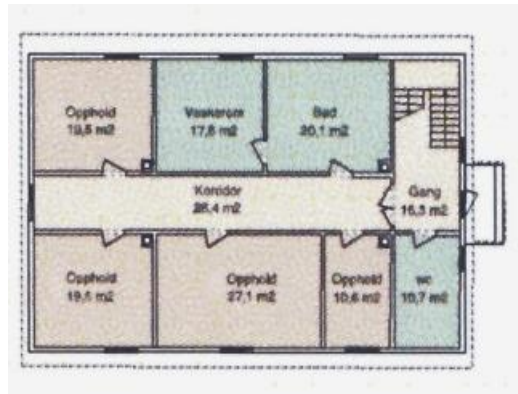
Kasernebyggene ga i de første etterkrigsårene husvære til elever ved Oslos maritime skoler, siden til arbeidsløse sjømenn, hjemvendte krigsseilere, og i perioder til asylsøkere. I dag huser kasernebygningene små hybler som leies ut av Norsk Folkehjelp til menn over 50 år som er trygdet og har hatt sitt arbeid i sjøfarten.

Foto: Byantikvaren i Oslo, april 2012

Kasernebygg B/4. Foto: Byantikvaren i Oslo, september 2013.

Plantegning kasernebygg 2013.

Dør til korridor 1.etg. Foto: Byantikvaren i Oslo, januar 2014.

Vaskerom. Foto: Byantikvaren i Oslo, januar 2014.

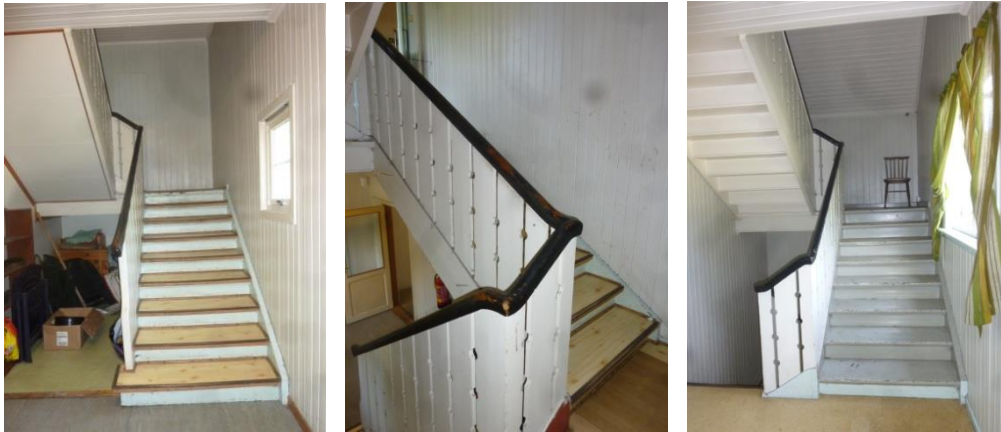
Korridor 1. etg. Foto: Byantikvaren i Oslo, september 2013.

Dør fra korridor inn til enkeltrom, med originalt dørhåndtak. Foto: Byantikvaren i Oslo, september 2013.

Enkeltrom. Foto: Byantikvaren i Oslo, juni 2013.

Trapperom. Foto: Byantikvaren i Oslo, september 2013.

Trapperepos 2.etg. Foto: Byantikvaren i Oslo, januar 2014.

Vinkelbygget i dag

Vinkelbygget, Bygg A, består av to langstrakte bygningskropper bundet sammen med et letak. For enkelthets skyld er det i fredningsdokumentet gitt benevnelsen vinkelbygg nord og syd. Vinkelbygget ble oppført i èn etasje med saltakskonstruksjon. Bygningene er i dag malt røde, med hvite detaljer, noe som også har vært original fargesetting.

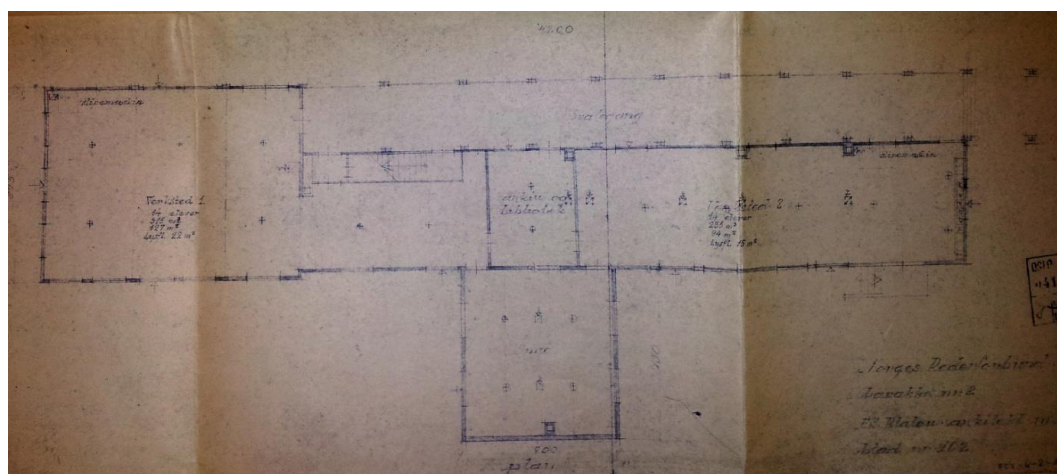
Fasaden som vender mot gårdsplassen på vinkelbygg nord har smale vindusåpninger med dekorativ omramming. Vinduene leder inn til et langsgående overbygd gangareal. Gangarealets fasade består av brede paneler forbundet med hverandre med små metallstag som gir omkring 2 cm mellomrom mellom plankene. Det overbygde arealet har en militær typologi med et delvis innebygget uteområde, et kaldt område, men som var åpent i enden ut mot spisesalsbygget. Gangarealet omfattes av interiørfredningen. Vindusutformingen i fasaden gir assosiasjoner til skyteskår der hensikten var å ha et kontrollerende overblikk over gårdsplassen uten at betrakteren selv ble sett. Dette har trolig ikke vært funksjonen i Ormsundleiren, men mer å regne som en fantasi-konstruksjon, en utformingen slutter opp om anleggets karakter som militærleir.

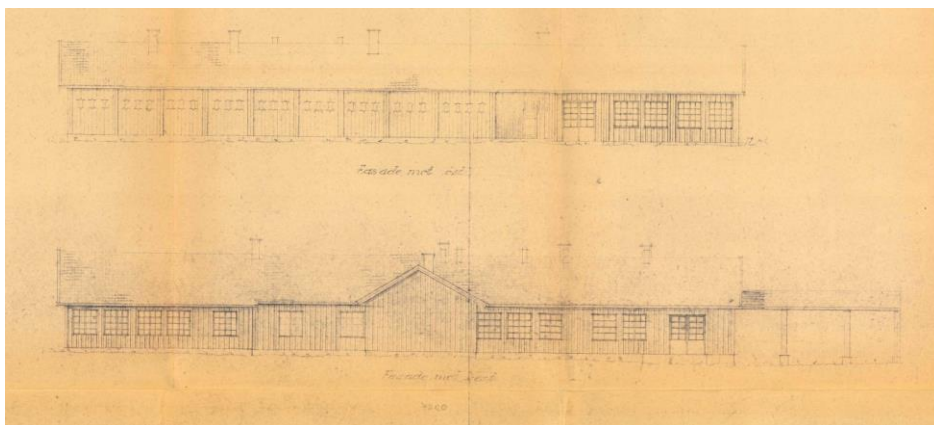
Opprinnelig ble vinkelbygg syd benyttet som spise- og kontorbrakke for tyskerne som hadde tilhold i Ormsundleiren. Spisesalen og tilhørende kjøkken er bevart og har i dag samme funksjon. Kjøkkenet har fått ny innredning. Mellom kjøkkenet og spisesalen er bevart en serveringsluke som trolig har vært del av den opprinnelige arkitekturen. Fra spisesalen leder en dør inn til et rom som i dag benyttes til bibliotek. Innredningen er fra nyere tid, men rommet er del av den opprinnelige planen. Biblioteket og spisesalen omfattes av fredningen.

Bygn. nr. 3 fra nord-øst.

Foto: 1947, PBEs arkiv.

Byggetegninger 1948, tilbygging av smie på vinkelbygget, PBEs arkiv.

Foto: april 2012, Byantikvaren i Oslo

Foto: Byantikvaren i Oslo, oktober 2012 og september 2013.

Vindu vinkelbygg nord. Foto: Byantikvaren i Oslo, sept. 2013.

Vinkelbygget – senere endringer

I forbindelse med at Ormsund leir ble omgjort til Skibsfartens Internat i 1948 ble vinkelbygg nord bygget om til to verksteder og det ble tilbygget smie for å huse to klasser maskinistaspirantkurs (brev av 03.04.1948). Bygningenes planløsninger ble noe endret.

Vedlegg til fredningsforslag for Ormsundveien 16

Overbygget gangareal vinkelbygg nord. Foto Byantikvaren i Oslo september 2013.

Spisesal med serveringsluke. Foto: Byantikvaren i Oslo, september 2013.

Bibliotek. Foto: Byantikvaren i Oslo, september 2013.

Vaktstua

Vaktstua ble oppført ved siden av innkjørselen fra Ormsundveien. Ut for denne stod opprinnelig to skilderhus, som det i dag bare er fundamentene igjen av.

Foto: 1947, PBEs arkiv.

Tyske soldater ved Ormsund leir. Foto: "Bekkeleiene, fiskerlaget", s.56.

Vaktstua ble oppført i en etasje med saltak. Bygningen har samme nøkterne uttrykk som kasernebyggene med unntak av dype takutspring mot øst, med åpen bjelkekonstruksjon, som danner en overbygget veranda. Nord for vaktstua ble oppført en garasje. Denne garasjen er ikke inntegnet på situasjonsplaner fra 1940-tallet, men fremkommer på fotografier fra krigen og 1947, og er derav del av det opprinnelige anlegget. Vinduene mot verandaen i vaktstua er skiftet og avviker fra opprinnelig utforming. Med unntak av dette fremstår vaktstua uten større endringer i eksteriøret. Bygningen er i de senere år benyttet som legekontor.

Foto: Byantikvaren i Oslo, oktober 2012

Foto: Byantikvaren i Oslo, september 2013.

Innkjørsel med betongmoduler. Foto: Byantikvaren i Oslo, september 2013.

Garasjer mot sydvest

Sydvest for vinkelbygget er det oppført to større garasjebygg som begge omfattes av fredningen. Bygningene fremkommer på de tidligste situasjonsplaner og oversiktsfoto. Garasjebyggene er i én høy etasje med pulttak og store garasjeporter mot gårdsplassen som ligger i bakkant av vinkelbygget. Det eksisterer ikke eldre fotomateriale som viser hvorledes bygningene fremstod på 1940-tallet. En gjennomgang av bygningene viser imidlertid at den

største garasjen, med fire dører, har bevart eldre, opprinnelige materiale og fremstår uten endringer. Det minste garasjebygget er et nybygg som erstatning for en tilsvarende garasje som var i dårlig teknisk stand.

Foto: Byantikvaren i Oslo, oktober 2012.

Lemmebrakka/Nedre Bekkelagets husmorsforenings barnehage

Brakkebygget anlagt mellom kasernebyggene, foran Ormsundveien 12, var opprinnelig en tysk lemmebrakke oppført ved Sognsvann. Dette er en tradisjonell brakketype bygget med prefabrikerte elementer. I 1946 flyttet Militærpolitiet brakka til Ormsundleiren til eget bruk. Dette ble imidlertid ikke langvarig og allerede i 1947 opphørte Ormsundleiren som militærforlegning. I 1949 ble det byggemeldt endringer i lemmebrakka slik at denne kunne benyttes som barnehage driftet av Nedre Bekkelaget Husmorlag. Det ble da lagt nytt gulv over eksisterende, innredet kjøkken og to wc, (brev av 12.04.1949).

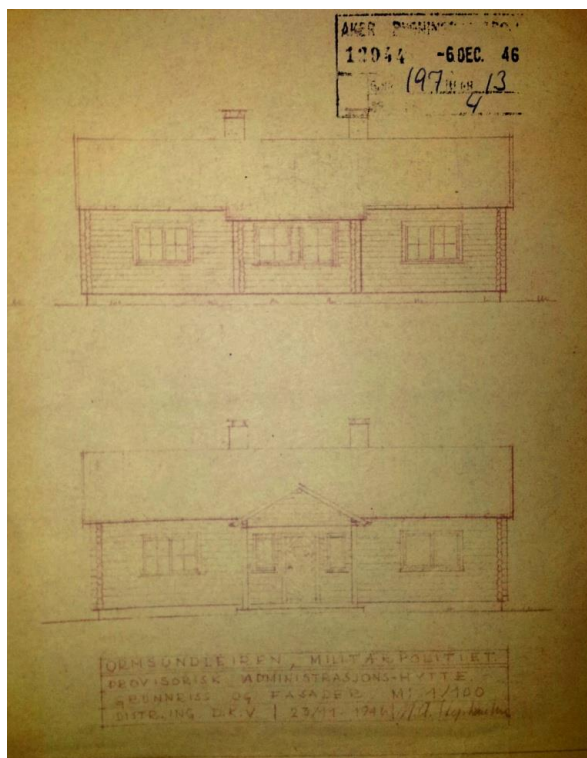
Militærpolitiet oppførte også en maskinlaftet tømmerhytte fra en tidligere tyskerleir på eiendommen, (byggemelding 06.12.1946). Denne hytta ble anlagt foran Ormsundveien 10, men ble fjernet etter få år og inngår ikke lenger i anlegget.

Foto: Byantikvaren i Oslo, oktober 2012.

Foto: Byantikvaren i Oslo, september 2013.

Maskinlaftet tømmerhytte, PBEs arkiv.

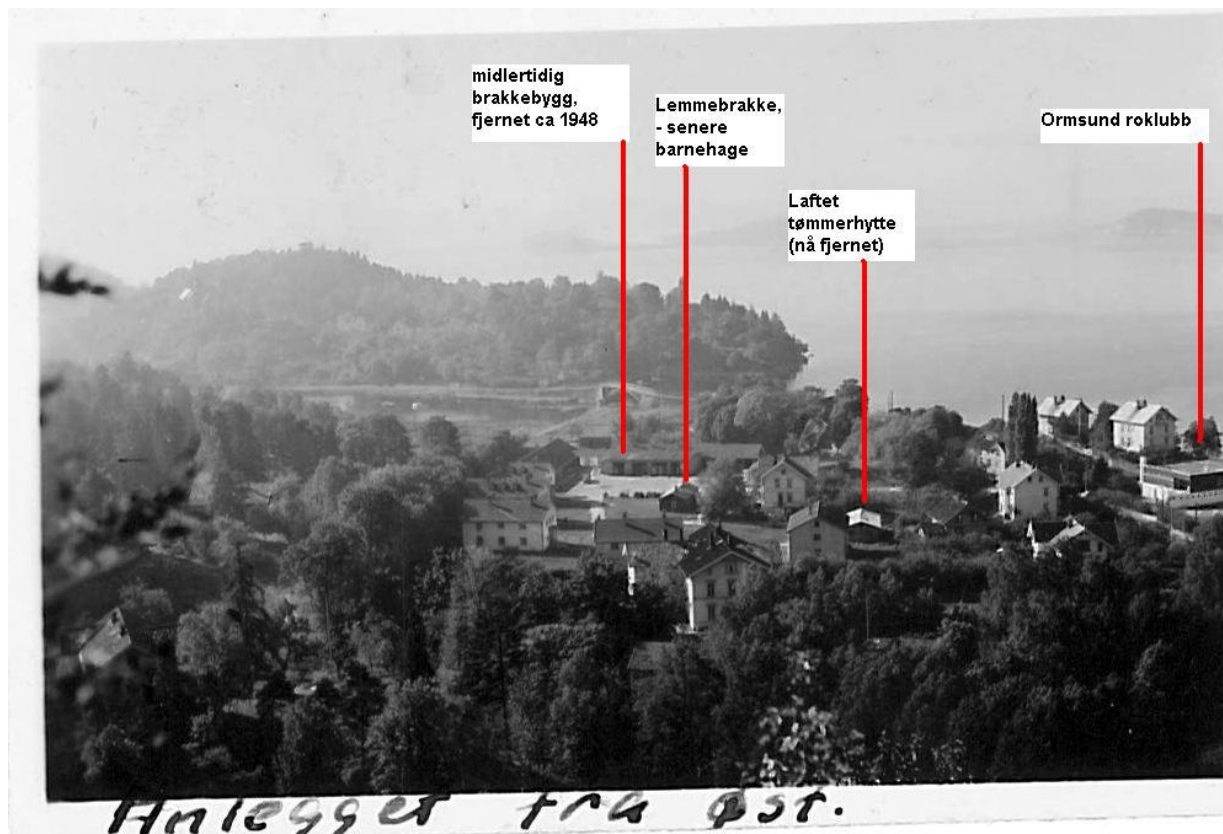
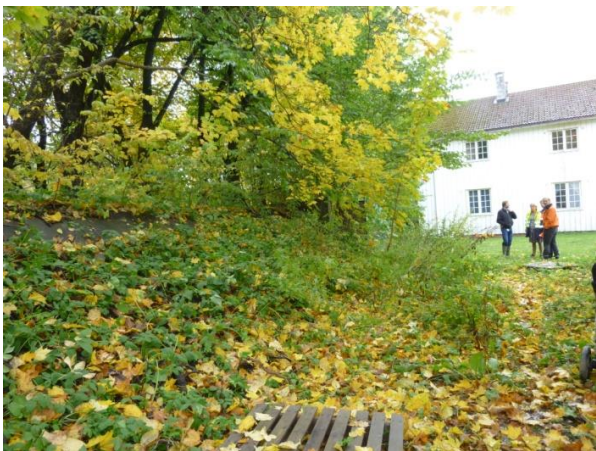

Foto 1947, PBEs arkiv

2 bunkere

Syd for soldatkaserne ble det støpt to bunkere. Bunkerne kan være vanskelige å oppdage da de er dekket med stein og jord. Hver bunker har et støpt inngangsparti i hver ende.

Inngangens front er i jern og en kraftig jerndør leder inn i bunkeren. Inngangsrommene er kvadratiske, trolig plasstøpt, mens bunkerne består av ferdigstøpte betongmoduler som er murt sammen til et langt «rør». Bunkerne ble brukt som tilfluktsrom for personellet i forbindelse med flyangrep. Dette var obligatorisk for alle anlegg som tyskerne rekvirerte, eksempelvis byens skoler som ble benyttet til forlegningsformål.

Bunkere. Foto: Byantikvaren i Oslo, oktober 2012.

8. Kilder:

Forsvarsbygg: *Landverneplan for Forsvaret* – Oslo 2000

Janne Wilberg: ”Krigens kulturminner i Norge – hva nå? Den andre verdenskrigs kulturminner i Oslo – en saga blott?”, *Fortidsvern* 2/2011.

Mathilde Sprovin: ”Okkupasjonsmaktens kulturminner – problemstillinger ved vern og Bevaring”, *Fortidsvern* 2/2011.

Mathilde Sprovin: ”Soldatkaserner til besvær? Om Ormsund leir”, *Fortidsvern* 2/2011.

Selskapet for Bekkelagets vel, *Bekkeleiene, Fiskerlaget*, 1992.

Søndre Nordstrand historielags publikasjoner:

Terje R. Diesen: *Årbok 1989-90 - Tysk okkupasjon av Søndre Aker 1940-1945*.

Terje R. Diesen: *Årbok 1986 - Milorg område 13130*.

Terje Emberland og Matthew Kott: *Himmlers Norge – nordmenn i det storgermanske prosjekt*. Oslo 2012.

Plan- og bygningsetatens arkiv:

- *Ad: Bygningsarbeider for de tyske myndigheter*, brev av 10.02.1941
- *Ad: Innredning av smie og verksted i tidligere tyskerbrakke*, brev fra arkitekt F. S Platou av 03.04.1948.
- *Byggetillatelse for smie ved Skipsfartens internat*, brev fra Skipsfartens Arbeidsgiverforening datert 28.05.1948.
- *Ad: ominnredning av brakke Ormsundleiren*, brev av 12.04.1949
- *Ad. Oppførelse av provisorisk kontor-hytte for militærpolitiet på gnr. 197 bnr 13*, byggemelding av 06.12.1946

Mycoteams tilstandrapport datert 16.07.2012